

จิตสาธารณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม Public mind environmental conservation

สุภาภรณ์ พรหมนา

Supaporn Brahma

โรงเรียนชัยภูมิภักดีชุมพล

Chaiyabhumhakhadeechumphon School, Chaiyaphum, Thailand 36000

E-mail: sudee.pn6226@hotmail.com

บทคัดย่อ

มนุษย์สามารถมีชีวิตอยู่ได้เพราะอาศัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นปัจจัยเบื้องต้นการผลิตสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องใช้บริโภค ซึ่งมนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ภายใต้สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม มนุษย์จึงสามารถสร้างสรรค์สรรพสิ่งทั้งมวลได้ดีที่สุด ซึ่งสถานการณ์ปัจจุบัน มนุษย์ยังขาดจิตสาธารณะที่จะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม และยังขาดความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะเป็นกุญแจสำคัญที่จะเปิดม่านที่ปิดจิตสาธารณะอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จะเป็นแนวทางที่จะทำให้สิ่งแวดล้อมคงอยู่อย่างเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมวลมนุษยชาติ

คำสำคัญ : จิตสาธารณะ, อนุรักษ์, สิ่งแวดล้อม

Abstract

People can stay alive because they depend the environment that is the basic things to produce the useful different productions which are used by the human beings. In fact, they could live by the properly environment so that they can create all of things very well. In the recent, they are lack of the common sense and the public mind to rightly conserve it and of the knowledge to conserve it. Therefore, the three of the best law as said above will become the most important key to disclose the darkness in their public mind that is the one method to take care of it for the human being around the world.

Keywords : Public mind, Environmental, Conservation

บทนำ

การดำรงชีวิตของมนุษย์ต้องอาศัยปัจจัยพื้นฐานการดำรงชีวิต อาหาร อากาศ น้ำ ที่ได้จากแหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ อยู่รอบมนุษย์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติด้วยความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติ และสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม มีชีวิตและไม่มีชีวิต และยังรวมทั้งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเป็นห่วงโซ่อาหาร และเกิดระบบเชิงนิเวศน์ จะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของสิ่งมีชีวิตมากทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยธรรมชาติแล้วสิ่งแวดล้อมจะมีความสมดุลในตัวเอง ซึ่งทำให้ระบบทางธรรมชาติอยู่ได้อย่างเป็นระบบ แต่ในปัจจุบันจะเห็นว่าสิ่งแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายด้าน บางอย่างก็เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น บางอย่างเปลี่ยนไปในทางที่เสื่อมโทรม ส่งผลต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ

ปฏิบัติเชิงนโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การขับเคลื่อนนโยบายการบริหารประเทศเป็นหน้าที่สำคัญของภาครัฐและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อให้ภาคประชาชนมีส่วนร่วม และสร้างความเข้มแข็งการปฏิบัติตามนโยบายทางภาครัฐ และสิ่งที่สำคัญคือให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากความร่วมมือทั้งภาครัฐ และภาคประชาชนที่ได้ช่วยกันจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เดิมการจัดการ และการควบคุมสิ่งแวดล้อมนั้น มักจะมาจากนโยบายภาครัฐเท่านั้น แต่สถานการณ์ปัจจุบันพฤติกรรมมนุษย์เปลี่ยนไปใช้ประโยชน์จากธรรมชาติมาก แต่ไม่มีการรักษาหรืออนุรักษ์เพื่อทดแทนสิ่งที่ถูกนำมาใช้ประโยชน์ เมื่อสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมเท่าไร ก็ยิ่งส่งผลกระทบต่อดำรงชีวิตของมนุษย์ แม้จะมีกฎหมายบังคับก็ตาม แต่ยังมีคนฝ่าฝืน ธรรมชาติจึงถูกทำลายมากขึ้นทุกวัน เมื่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบริหารประเทศ จึงให้ความสนใจกับการนำข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการศึกษาข้อมูลและออกนโยบายหรือดำเนินงานเชิงนโยบายการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดังนี้

1. กำหนดนโยบายเรื่องสิ่งแวดล้อมที่เป็นเอกภาพของสังคม เพื่อให้เกิดพลังขับเคลื่อนที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ให้ตระหนักและแสดงความรับผิดชอบร่วมกัน และแก้ปัญหาาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์
2. การสร้างหลักสูตรสิ่งแวดล้อมให้มีความเป็นเอกภาพให้ครอบคลุมสภาพปัจจุบัน และ ความต้องการแก่ประชาชนและชุมชน ผ่านสื่อที่หลากหลาย ให้ทุกคนได้ซึมซับและรับรู้ถึงสภาพปัญหาปัจจุบันและในอนาคต
3. เสริมสร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมของสังคมทุกภาคส่วน และให้ความรู้เกี่ยว

กับปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ทุกคนต้องเผชิญร่วมกัน และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขปัญหอย่างสร้างสรรค์

4. ภาครัฐควรให้การสนับสนุนออกกฎหมายเกี่ยวกับอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและส่งเสริมกิจกรรมที่ก่อให้เกิดจิตสาธารณะเพื่อสังคม ในฐานะภาครัฐที่เป็นหน่วยงานรับผิดชอบการจัดการสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนและสังคม

5. ที่พึงตระหนักถึงการมีจิตสาธารณะต่อสังคม รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น การอยู่ร่วมกันในสังคม และอยู่ร่วมกับธรรมชาติได้อย่างเหมาะสม สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

ปฏิบัติการเชิงด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

1. ควรมีนโยบายการปฏิบัติด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการศึกษาเรื่องสิ่งแวดล้อม เพื่อใช้เป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยเผยแพร่ข้อมูลที่หลากหลายสู่เป้าหมายที่ต้องการคือ สถานศึกษานับว่าเป็นตัวแปรสำคัญที่จะเป็นผู้นำการศึกษามาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างจิตสาธารณะ เรื่องความรับผิดชอบต่อให้ ประชาชนได้ตระหนักถึงความสำคัญและเข้าใจสิ่งแวดล้อม และปัญหาสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้ และรู้จักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างสร้างสรรค์ให้เกิดความเหมาะสมกับการดำรงชีวิตของมวลมนุษยชาติ

2. ออกกฎหมายที่สามารถบังคับใช้ได้ทุกระดับชั้นให้มีความเสมอภาค ซึ่งกฎหมายเป็นองค์ประกอบในการปฏิบัติ และการดำเนินการต่าง ๆ ในสังคม ทั้งในส่วนที่เกี่ยวกับการส่งเสริมแนวทางการปฏิบัติที่ถูกต้อง และบทลงโทษผู้ฝ่าฝืน ใช้ได้อย่างยุติธรรมไม่ลำเอียง

3. หน่วยงานราชการควรส่งเสริมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับจารีตประเพณี จิตสาธารณะ และความเชื่อด้านประเพณีเชื่อมโยงความเชื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมผสมผสานวิธี สามารถประยุกต์เข้าสังคมเกษตรกรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ และความผูกพันกับธรรมชาติ

4. หน่วยงานราชการควรให้การสนับสนุนกิจกรรมวันสำคัญเสริมสร้างจิตสาธารณะ โดยใช้กิจกรรม เช่น การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ การบวชป่าวันสำคัญทางศาสนา การปลูกต้นไม้ในวันเกิด เป็นต้น

5. การจัดทำข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการจัดกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนเกิดพฤติกรรมในการเสริมสร้างจิตสาธารณะการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และแนวทางการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกันอย่างสร้างสรรค์

การดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน ล้วนเกี่ยวข้องกับสรรพสิ่งต่าง ๆ สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวข้องเชื่อมโยงสัมพันธ์กันทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะสิ่งแวดล้อมส่วนหนึ่งก็เกิดขึ้นจากกิจกรรมของมนุษย์ เพราะการขาดจิตสาธารณะร่วมกัน ซึ่งทุกคนต้องมี

ส่วนร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และควรตระหนักในปัญหาที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งจะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองเพื่อประโยชน์ต่อของสังคมให้สอดคล้องกับกระบวนการจิตสาธารณะร่วมกันอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่รอดของสิ่งที่มีชีวิตปัจจุบันและในอนาคต

สร้างจิตสาธารณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

จิตสาธารณะจะเกิดขึ้นได้ ต้องเกิดจากกระบวนการฝึกฝนของบุคคลที่ได้รับการฝึกฝนทางจิตใจจากกระบวนการต่าง ๆ เช่นการเจริญวิปัสสนากรรมฐานเฝ้าติดตามอารมณ์ และการควบคุมความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และพยายามคิดในเชิงบวก ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่เป็นส่วนรวม หรือที่เป็นกุศลให้ตระหนักรู้ และคำนึงถึงการมีส่วนร่วมในสังคม จะกระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมและความสัมพันธ์ที่แสดงออกเพื่อสังคม ถ้าเป็นวัตถุหรือสิ่งของทุกคนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ จะเป็นแนวทางการสร้างจิตสาธารณะให้เกิดเข้มแข็ง จิตสาธารณะนับว่ามีความสำคัญในทุกระดับสังคม ตั้งแต่ในระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับประเทศ และสังคมโลก จะส่งผลดีในระดับที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

การที่จะสร้างจิตสาธารณะนั้น ควรเริ่มปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนได้ซึมซับความรับผิดชอบก่อนแล้วค่อยพัฒนาระดับจิตให้มีความเสียสละหรือการได้รับการอบรมจากครอบครัว รับรู้จากผู้หลักผู้ใหญ่ ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และสถาบันการศึกษา นอกจากจะอบรมสั่งสอนทั้งด้านวิชาการแล้ว ยังจะต้องอบรมปลูกฝังเรื่องความรับผิดชอบต่อให้เยาวชนรู้จักการเสียสละให้ความช่วยเหลือสังคม จึงจะทำให้เยาวชนมีจิตสาธารณะ มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่การพัฒนาจิตสำนึก สู่กระบวนการเสริมสร้างจิตสาธารณะ ซึ่งมีแนวทางหรือกระบวนการดำเนินงานกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานราชการ และหน่วยงานภาคเอกชน ตลอดจนประชาชน โดยกำหนดแผนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในระยะสั้น และระยะยาวให้ควบคุมการปฏิบัติงานของหน่วยงานสอดคล้องสภาพการณ์ปัจจุบันและมาตรการต่าง ๆ ดังนี้

1. มาตรการในระยะสั้น

1) การดำเนินการตามกฎหมายที่มีอยู่แล้วอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันสาเหตุหรือลดผลเสียหายของปัญหาสิ่งแวดล้อมได้แก่ พ.ร.บ. ควบคุมโรงงานอุตสาหกรรม พ.ร.บ. การจราจร พ.ร.บ. การผังเมือง พ.ร.บ. การประมง เทศบัญญัติควบคุมอาหาร

2) การสนับสนุนทางด้านงบประมาณแก่โครงการพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วน หรือเพื่อส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3) การขอความร่วมมือจากประชาชนขององค์กรเอกชนต่าง ๆ ให้การส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

2. มาตรการระยะยาว

1) การวางแผนและนโยบายการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม เพื่อสนองงบประมาณจากภาครัฐบาล

2) การประสานนโยบายและงานด้านสิ่งแวดล้อมของหน่วยราชการต่าง ๆ ให้สอดคล้องข้อมูลเชิงวิชาการ อยู่ในกรอบนโยบายและแผนพัฒนาสิ่งแวดล้อมของประเทศ

3) การควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ เพื่อให้ส่วนราชการและเอกชน และประชาชนได้ยึดถือปฏิบัติ นอกจากนี้ ควรออกกฎหมายควบคุมคุณภาพสิ่งแวดล้อม เช่น กฎหมายควบคุมคุณภาพน้ำ กฎหมายควบคุมคุณภาพอากาศ และกฎหมายเกี่ยวกับประมง เป็นต้น เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องของกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน และให้การควบคุมมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4) ประชาสัมพันธ์ เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อม และผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการทำลายสิ่งแวดล้อม โดยให้มีการฝึกอบรมทางด้านวิชาการสิ่งแวดล้อมให้แก่หน่วยราชการต่าง ๆ เพื่อนำไปพิจารณาในการวางแผนและปฏิบัติงานในหน่วยงานของตนเอง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งเสริมสุขภาพสิ่งแวดล้อม

5) เร่งรัดให้มีการทำผังเมืองรวม และผังเมืองเฉพาะให้แล้วเสร็จทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงการป้องกันมิให้เกิดผลร้ายแก่สิ่งแวดล้อม

6) การอนุญาตให้ตั้งโรงงานต้องมีการกำหนดเงื่อนไขในใบอนุญาตตั้งโรงงานอุตสาหกรรมควรมีโครงสร้างการรักษาสิ่งแวดล้อม และให้แสดงแผนผังก่อนได้รับอนุญาต นอกจากนี้รัฐบาลควรใช้มาตรการเด็ดขาดสั่งปิดโรงงานที่ทำผิดเงื่อนไข

การพัฒนาเพื่อตอบสนองความต้องการบนพื้นฐานสภาวะการณ์ปัจจุบัน และในอนาคต ควรจะมีการเปลี่ยนแปลง เน้นการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม มนุษย์ และสิ่งแวดล้อม และให้ความสำคัญพัฒนาที่ “คน” ให้เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาสอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ฉบับที่ 9 และฉบับปัจจุบัน ที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคน และกระบวนการพัฒนาบูรณาการเชื่อมโยงกันทุกด้านในลักษณะองค์รวม ให้มีดุลยภาพ โดยมีเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน และสิ่งแวดล้อม เพื่อความอยู่ดีมีสุขของคนไทยอย่างยั่งยืนให้บรรลุจุดมุ่งหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในแต่ละด้านต่อไปนี้

1. มิติทางเศรษฐกิจ การทำให้เกิดดุลยภาพของการพัฒนา คือ เศรษฐกิจที่มีรากฐานมั่นคง มีขีดความสามารถในการแข่งขันและสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นแนวคิดหลัก ใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการทำให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ประชาชนมีความมั่นคงปลอดภัย และสามารถพึ่งพาตนเองได้ในที่สุด

2. มิติทางสังคม จะต้องรวมหมายถึง วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นระเบียบวิธีชีวิตของสังคม ที่ทำให้มนุษย์ปรับตัวและดำรงชีวิตอยู่กับสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นได้ โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม และให้รวมถึงศาสนธรรม ซึ่งเป็นระเบียบจิตใจของคนในสังคมที่ทำให้สังคมอยู่ได้โดยสงบสุข สิ่งเหล่านี้ล้วนถือเป็นการสร้างเงื่อนไขสังคมใหม่ ให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาที่พึงปรารถนา ก่อให้เกิดความเอื้ออาทร ความรัก ความสามัคคี สมานฉันท์ต่อกัน ชุมชนสังคมมีความเข้มแข็ง

3. มิติทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ทั้งเป็นสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต เกี่ยวโยงสัมพันธ์กันเป็นระบบนิเวศน์ ที่สามารถให้คุณและให้โทษต่อมนุษย์ได้ ทั้งที่ขึ้นกับความสมดุลหรือไม่สมดุลของระบบนิเวศ จะต้องมีการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พัฒนาเทคโนโลยี และพลังงานที่สะอาดปลอดภัย ปลอดภัย เพื่อสภาพแวดล้อมที่ดี

4. มิติทางการเมืองการปกครอง ปฏิรูปการเมือง การบริหารให้มีการกระจายอำนาจการบริหารสู่ท้องถิ่น เอื้อต่อการตัดสินใจแก้ไขปัญหา ส่งเสริมนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถพึ่งตนเองได้ (นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์, 2549 : 8-10)

การพัฒนาแบบยั่งยืนที่สังคมควรนำไปใช้ในการพัฒนาองค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสร้างรากฐานการพัฒนาให้กับประชาชนและชุมชนได้รับการพัฒนามี 2 ลักษณะประกอบด้วย

1. เป็นการพัฒนาคนเป็นแกนกลางของการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาต้องสามารถตอบสนองในปัจจุบันขึ้นพื้นฐานได้อย่างพอเพียง ทั้งด้านการศึกษา สุขภาพอนามัยที่อยู่อาศัยและฐานะความเป็นอยู่ที่ดี รวมทั้งมาตรการนโยบายประชากรที่เหมาะสม

2. ธรรมชาติหรือสิ่งแวดล้อม ด้วยการพิทักษ์ รักษา บำรุง ช่วยสภาพธรรมชาติและใช้ทรัพยากร อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพแต่การพัฒนาจะสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยการพัฒนาจริยธรรมทั้งในระดับบุคคลและระดับชาติ (จริยธรรมที่แท้ต้องสามารถทำให้มนุษย์มีความสุข จึงจะเกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน) การพัฒนาด้านการศึกษานับว่าเป็นองค์ประกอบ ที่จะช่วยผลักดันให้เกิดการพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไปอย่างน้อยทำให้คนรู้เท่าทันปัญหาที่เกิดขึ้นและที่สำคัญต้องมีการประนีประนอม คือ ยอมลดละความต้องการของตนเองเพื่อให้แต่ละฝ่ายได้ประโยชน์บ้าง หลักการเหล่านี้เองจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ (พระธรรมปิฎก ป.อ. ปยุตฺโต, 2539 : 65) จะเห็นได้จากความฉลาดของมนุษย์ จึงก่อให้เกิดการดัดแปลงธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวให้เป็นสิ่งที่ตนต้องการ ไม่ว่าจะป็นปัจจัยสี่หรือสิ่งอื่น ๆ เมื่อปัจจัยทางธรรมชาติและ

ทางสังคมเปลี่ยนแปลงมนุษย์ ยังเรียนรู้จะปกป้องตัวเองจากภัยธรรมชาติหรือจากศัตรู การ
รู้จะรวมตัวเป็นกลุ่ม เป็นเครือญาติ เป็นชุมชนที่รวมอยู่ในที่เดียวกันในเวลาเดียวกัน (ศศิณา
ภารา, 2550 : 105)

การพัฒนาจิตสาธารณะเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

การพัฒนาคุณภาพคนให้เป็นผู้ที่มีความเจริญทั้งทางด้านจิตใจ และปัญญาเป็นสิ่ง
สำคัญกับการพัฒนาคุณภาพคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจให้รู้จักประพฤติปฏิบัติตนให้
มีประโยชน์ต่อสังคมจนเป็นนิสัย และมีวิจรรย์ญาณที่จะทำสิ่งที่จะก่อให้เกิดผลดีต่อตนเอง
และเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม สังคมไทยก็จะเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว แต่สถานการณ์
ปัจจุบันเป็นที่น่าสังเกตว่าสังคมไทย กำลังเข้าสู่ยุคการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะ
ด้านวัตถุเรียกว่ารุดหน้าไปมาก ขณะที่ความเจริญทางด้านจิตพัฒนาจิตใจ และปัญญา
ก้าวไม่ทัน จึงก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับบุคคลและในระดับสังคม และสังคมยังขาดการหล่อหลอม
จิตสำนึกการพัฒนาจิตใจ และการพัฒนาด้านปัญญา ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นสิ่งที่เป็นคุณ
งามความดี และเหมาะสมกับสังคมไทย สอดรับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมที่มีองค์ประกอบด้าน
จริยธรรมในมิติแนวคิดเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมที่มีความหลากหลาย ดังนี้

1. มิติจิตสาธารณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีความเชื่อว่าความเสื่อมโทรมสิ่งแวดล้อม
ไม่ได้เกิดจากการขาดแคลนแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ แต่ความเสื่อมโทรมเกิดจากวิถีการดำรง
ชีวิตคนสมัยใหม่ จึงทำให้เกิดวิกฤตการณ์สิ่งแวดล้อม มนุษย์จะมีความเชื่อว่า

- 1) มนุษย์แยกตัวออกจากธรรมชาติ
- 2) มนุษย์อยู่เหนือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ
- 3) สามารถบังคับธรรมชาติให้อยู่ใต้อำนาจ
- 4) ทรัพยากรธรรมชาติไม่มีวันหมดจากโลก
- 5) มนุษย์สามารถใช้ประโยชน์จากธรรมชาติได้อย่างไม่มีขอบเขต

2. มิติด้านจิตสาธารณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแนวใหม่ โดยการปรับเปลี่ยนทัศนคติ
การมองโลกที่เชื่อว่าโลกเป็นระบบสิ่งมีชีวิต มนุษย์ก็เป็นสิ่งมีชีวิต และไม่อาจแยกจากธรรมชาติ
ได้ มนุษย์เป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ เรียกว่า “จิตสาธารณะเชิงจริยธรรมอย่างยั่งยืน” ซึ่ง
เกิดจากการเรียนรู้ เข้าใจปรากฏการณ์พื้นฐานทางธรรมชาติ และพฤติกรรมสอดคล้องกับกฎ
ธรรมชาติอย่างกลมกลืน เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดการดำรงอยู่ของธรรมชาติอย่างหลากหลาย
และมีเสถียรภาพที่สำคัญ

เมื่อพัฒนาจิตสาธารณะเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแล้ว จะเกิดความยั่งยืนได้ต้องผ่านการ
ยกระดับ “ความตื่นตัวทางสิ่งแวดล้อม” 4 ระดับด้วยกัน

ระดับที่ 1 มองเห็นปรากฏการณ์และรับรู้ปัญหาต่าง ๆ เมื่อคิดว่ามีปัญหาต้องเข้าไปแก้ไข โดยการควบคุมหรือแก้ไข แต่ยังไม่เห็นระบบที่เกิดปัญหา

ระดับที่ 2 มองเห็นความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ เริ่มรู้สึกว่าปัญหามลพิษ ความเสื่อมโทรมสิ่งแวดล้อม ความเสื่อมโทรมทรัพยากรธรรมชาติเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปัญหาประชากร การพัฒนาอุตสาหกรรม สังคมบริโภคนิยม และความยากจน สังคมเริ่มมีการตื่นตัวและเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาเชิงระบบ แต่เรายังมองไม่เห็นว่ปัญหาสิ่งแวดล้อมเข้าไปเกี่ยวข้องกับระบบเศรษฐกิจการเมืองได้อย่างไร

ระดับที่ 3 การให้ความสำคัญพิจารณา ก็จะมองเห็นการเชื่อมโยงทางด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบมากขึ้น และมีการแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ เพื่อจัดการระบบเศรษฐกิจสังคม แสวงหาแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจแบบใหม่ ที่เรียกกันว่า การพัฒนาแบบยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาวิธีการจัดการทางสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะสลับซับซ้อน และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ระดับที่ 4 เป็นการตื่นตัวให้ความสำคัญระดับสูงสุด โดยสร้างจิตสำนึกให้มนุษย์นึกถึงความอยู่รอดของธรรมชาติ ไม่ใช่ความอยู่รอดของมนุษย์ จิตสาธารณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อมนุษย์มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ สามารถสัมผัสได้ เข้าใจ และเข้าถึงธรรมชาติ เป็นวิธีการคิดและความรู้สึกแบบใหม่ อันเกิดจากการเข้าถึงธรรมชาติแบบใหม่ จะมีลักษณะเรียบง่าย ปฏิเสธบริโภคนิยม ไม่ลุ่มหลงในวัตถุ และใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย

บทสรุป

จิตสาธารณะการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอันดับแรกต้องปฏิบัติตามเชิงนโยบาย วางเป็นกรอบการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษาข้อมูลและการนำแผนปฏิบัติการ อาจจะทำดำเนินการในลักษณะการเก็บข้อมูลผลจากนโยบายหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนโยบาย หรืออาจจะทำให้ทราบถึงสาเหตุที่ทำให้การขับเคลื่อนนโยบายประสบปัญหา หรือมีอุปสรรค การศึกษาข้อมูลเพื่อตรวจสอบและประเมินนโยบายก่อนจะตัดสินใจกำหนดเป็นนโยบาย ผู้บริหารต้องศึกษาข้อมูลที่ปรากฏตามข้อเท็จจริง สอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงานหรือประชาชน ซึ่งจะช่วยให้การกำหนดนโยบายเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพ

สถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมปัจจุบัน ปัญหาสิ่งแวดล้อมกำลังเข้าสู่วิกฤต ซึ่งผลกระทบต่อสังคมและโลกล้วนมาจากพฤติกรรมมนุษย์ ยิ่งขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและความเห็นแก่ตัว ไม่ให้ความสำคัญกับการนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ประโยชน์เกินความจำเป็น ธรรมชาติไม่สามารถผลิตขึ้นมาทดแทนได้ แม้ภาครัฐจะออกกฎบังคับใช้แต่ไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะมนุษย์ยังขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและจิตสาธารณะที่จะช่วยกันดูแลและช่วยกันอนุรักษ์

สิ่งแวดล้อมให้เกิดความยั่งยืน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นการอนุรักษ์ส่วนร่วมระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชน และชุมชน ถ้าหากมนุษย์รู้ตัว และตระหนักว่าตนเองคือมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีชีวิตต้องอาศัยสิ่งแวดล้อมอยู่รอบตัว ความตระหนักถึงความรับผิดชอบ คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ความรู้สึกลักษณะนี้เป็นบ่อเกิดของจิตสาธารณะที่มีต่อสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจะค่อยๆ ถูกพัฒนาและเจริญขึ้นเป็นลำดับตามขั้นตอน จะดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมเพื่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมที่เจริญก้าวหน้าอยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลากหลายมิติพัฒนาองค์รวมทุกมิติ โดยให้ความสำคัญพัฒนาคนเป็นกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาเทคโนโลยี สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมให้ครอบคลุมทุกมิติ จะต้องพิจารณาจากหลายๆ องค์ประกอบการพัฒนาและให้มนุษย์มีพฤติกรรมสอดคล้องกับกฎธรรมชาติอย่างกลมกลืน เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดของการดำรงอยู่ของธรรมชาติอย่างหลากหลายและมีเสถียรภาพ

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2539. **ปฏิรูปการศึกษาการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา**. กรุงเทพฯ : อมรินทร์ พริ้นติ้ง
- ศศิณา ภารา. 2550. **ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : ส. เอเซียเพรส
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์. 2549. **การจัดการความรู้สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน**. วารสารพัฒนาชุมชน, 45 (4).
- อรพินทร์ ชูชม, อัจฉรา สุขารมณ และอุษา ศรีจินดารัตน์. 2549. **การวิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย รายงานวิจัย ฉบับที่ 104**. กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ